

# Les neiges du Kilimandjaro

a film by Robert Guédiguian



LUX<sup>2011</sup>  
EUROPEAN PARLIAMENT  
FILM PRIZE  
WINNER



ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ    PARLAMENTO EUROPEO    EVROPSKÝ PARLAMENT    EUROPA-PARLAMENTET  
EUROPÄISCHES PARLAMENT    EUROOPA PARLAMENT    ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ    EUROPEAN PARLIAMENT  
PARLEMENT EUROPÉEN    PARLAIMINT NA HEORPA    PARLAMENTO EUROPEO    EIROPAS PARLAMENTS  
EUROPOS PARLAMENTAS    EURÓPAI PARLAMENT    IL-PARLAMENT EWROPEW    EUROPEES PARLEMENT  
PARLAMENT EUROPEJSKI    PARLAMENTO EUROPEU    PARLAMENTUL EUROPEAN  
EUROPSKÝ PARLAMENT    EVROPSKI PARLAMENT    EUROOPAN PARLAMENTTI    EUROPAPARLAMENTET

 **LUX**  
FILM PRIZE  
THE EUROPEAN PARLIAMENT  
IS COMMITTED TO CULTURE

DIRECTOR  
**Robert Guédiguian**

CAST  
**Ariane Ascaride**  
**Jean-Pierre Darroussin**  
**Gérard Meylan**  
**Marilyne Canto**  
**Grégoire Leprince-Ringuet**  
**Anaïs Demoustier**  
**Adrien Jolivet**

SCREENPLAY  
**Robert Guédiguian, Jean-Louis Milesi**

CINEMATOGRAPHER  
**Pierre Milon**

EDITING  
**Bernard Sasia**

CO-PRODUCTION  
**Agat Films & Cie / Ex Nihilo**  
**France 3 Cinéma**  
**La Friche Belle de Mai**

SALES AGENT  
**Films Distribution**

DURATION  
**107 min.**

COUNTRY  
**France**

YEAR  
**2011**

# Les Neiges du Kilimandjaro



EEN PEDAGOGISCH DOSSIER VAN CULTUREEL CENTRUM LES GRIGNOUX - MANON QUOILIN

*Les Neiges du Kilimandjaro*, een film die losjes geïnspireerd is op het gedicht "Les pauvres gens" van Victor Hugo, vertelt het verhaal van een waardestelsel dat dreigt te verdwijnen en geleidelijk weer wordt hersteld door een echtpaar, Michel en Marie-Claire. Deze twee personages worden vertolkt door Jean-Pierre Darroussin en Ariane Ascaride, samen met Gérard Meylan de lievelingsacteurs van regisseur Robert Guédiguian. De filmmaker blijft trouw aan zijn gebruikelijke stijl met deze geëngageerde en zelfs militante film waarin de samenleving en de ontwikkeling ervan ter discussie worden gesteld.

## De in de film verdedigde waarden

De film begint met een nogal pijnlijke scène: vakbondsafgevaardigde Michel moet door loting twintig personen aanduiden die op staande voet zullen worden ontslagen. Wanneer hij zijn eigen naam afroept, werpt zijn collega hem een vragende en zelfs verwijtende blik

toe. De man, die tevens zijn beste vriend is, neemt het hem na afloop kwalijk dat hij zijn eigen naam had toegevoegd, terwijl hij als vakbondsafgevaardigde aan de ontslagronde had kunnen ontkomen. Michel legt hem uit dat hij geen voorkeursbehandeling wenste en geeft zo aan dat hij rechtvaardigheid en onpartijdigheid hoog in het vaandel draagt. Dit korte gesprek heeft weliswaar geen grote gevolgen voor de verhaallijn, maar wordt door de regisseur gebruikt om de kijker te laten kennismaken met de personages en het hoofdthema van de film. Deze openingsscène zet inderdaad meteen de toon voor de rest van het verhaal: bepaalde personages verdedigen **waarden** die in de loop van de film zwaar op de proef worden gesteld.

Op een avond, die Michel en Marie-Claire thuis doorbrengen met vrienden, dringen twee mannen met bivakmutsen binnen en stelen geld dat bestemd was voor de vakantie van het echtpaar naar de Kilimanjaro. De slachtoffers begrijpen er niets van. Waarom hadden de overvallers het op hen gemunt? Wat hadden zij in hun leven gedaan om zo iets te verdienen? Deze diefstal met geweldpleging confronteert



ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ    PARLAMENTO EUROPEO    EVROPSKÝ PARLAMENT    EUROPA-PARLAMENTET  
EUROPAISCHES PARLAMENT    EUROOPA PARLAMENT    ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ    EUROPEAN PARLIAMENT  
PARLEMENT EUROPÉEN    PARLAIMINT NA HEORPA    PARLAMENTO EUROPEO    EIROPAS PARLAMENTS  
EUROPOS PARLAMENTAS    EUROPAI PARLAMENT    IL-PARLAMENT EWROPEW    EUROPEES PARLEMENT  
PARLAMENT EUROPEJSKI    PARLAMENTO EUROPEU    PARLAMENTUL EUROPEAN  
EVROPSKY PARLAMENT    EVROPSKI PARLAMENT    EUROOPAN PARLAMENTTI    EUROPAPARLAMENTET

 **LUX**  
FILM PRIZE  
THE EUROPEAN PARLIAMENT  
IS COMMITTED TO CULTURE

de personages met een situatie die ze als een bitter en onbegrijpelijk onrecht zien en brengt de waarden waarvoor zij heel hun leven hebben gevochten aan het wankelen.

Wanneer Michel verneemt dat een van de overvallers Christophe is, een jonge arbeider en een van de twintig werknemers die aan het begin van de film hun werk zijn kwijtgeraakt, begrijpt hij er nog veel minder van. Alle ontslagen werknemers zitten volgens hem in hetzelfde schuitje en hij vindt het dan ook maar normaal dat zij zich op zo'n moment verenigd en solidair voelen. Dat was ook de reden waarom hij en Marie-Claire alle ontslagen werknemers hadden uitgenodigd op het feest voor hun dertigste huwelijksverjaardag. Zij wilden namelijk samen een leuk moment doorbrengen. Voor Michel was Christophe dan ook "een van zijn mannen", aangezien zij in hetzelfde bedrijf werkten en op hetzelfde moment werden ontslagen. Later probeert Michel Christophe zelfs moed in te spreken wanneer zij beiden op zoek zijn naar werk, voordat hij verneemt wat de andere had gedaan.

Bij hun confrontatie in het politiekantoor na de arrestatie van Christophe geeft Michel dan ook uitdrukkelijk uiting aan zijn gevoel van onrecht: "We werkten samen en zijn samen ontslagen. En dan kom je mijn geld jatten?" De diefstal is met andere woorden een onrechtvaardige geweldpleging, maar

in de ogen van de vakbondsafgevaardigde is deze vooral een zware schending van de solidariteit die alle werknemers voor elkaar zouden moeten voelen. Michel besluit dan ook zijn solidariteitsgevoel overboord te gooien. Hij dient klacht in tegen zijn overvaller en doet daarmee een beroep op het abstracte beginsel van een rechtspraak die voor iedereen gelijk is en alle onwettige daden bestraft.

De film blijft evenwel niet beperkt tot één gezichtspunt en al snel – meteen na de overval – wordt duidelijk wat de beweegredenen van Christophe zouden kunnen zijn geweest. De man komt tijdens de diefstal in beeld met een bivakmuts, waarna de camera hem volgt terwijl hij door de donkere steegjes van de stad vlucht. Christophe stapt zonder bivakmuts op de bus en gaat naar huis om voor zijn jongere broers te zorgen. De misdadiger heeft vanaf dat moment een identiteit. De regisseur laat de kijkers een menselijke kant van de man zien door hen een blik te gunnen op zijn relatie met zijn familie.

Christophe gebruikt het geld dat hij van Michel en Marie-Claire gestolen heeft om zijn schulden bij een vastgoedmakelaar af te lossen en boodschappen te doen om zijn broertjes een maaltijd te kunnen voorschotelen. Het is voor de kijker dan ook duidelijk dat hij de diefstal, die moreel gezien onverantwoord was, heeft gepleegd om in de basisbehoeften te kunnen voorzien van de mensen van wie hij houdt.





Michel houdt aan de overval een diep gevoel van onrechtvaardigheid over, maar door het gesprek met Christophe in het politiekantoor wordt hij zich bewust van de gezinssituatie van zijn overvaller. Beide personages zijn weliswaar allebei hun baan kwijt, maar er zijn enkele essentiële verschillen wat hun leefomstandigheden betreft. Terwijl Michel een reis naar Tanzania aangeboden krijgt van zijn vrienden en zijn gezin, recht heeft op een vergoeding van de vakbond en zijn leven deelt met iemand die wel werk heeft, heeft Christophe geen enkele financiële zekerheid, moet hij zijn twee broertjes opvoeden en ook financieel voor hen zorgen. Christophe rechtvaardigt zijn daad dan ook met deze ongelijkheid. Hoewel de regisseur zijn persoonlijke standpunt niet uitdrukkelijk vertolkt, laat hij de jongeman uitgebreid aan het woord, waardoor hij vraagtekens plaatst bij de spontane veroordeling van diens daden door Michel en zijn vrouw: is hun leven echt in overeenstemming met de **waarden van rechtvaardigheid en billijkheid** waarop ze zich laten voorstaan?

Na deze bewustwording pogen Michel en Marie-Claire, die trouw blijven aan hun overtuigingen, elk het waardestelsel te herstellen waarin zij geloofden, dat een stevige knauw heeft gekregen door de gewelddaad van iemand van wie ze dachten dat hij was zoals zij, maar die - zo blijkt - het heel moeilijk heeft om te overleven. Michel trekt zijn klacht in en biedt Christophe, zij het op een nogal stuntelige wijze, zijn hulp aan. Deze laatste vindt dat echter ongepast en

misschien zelfs vernederend en wijst de hulp categorisch af. Hij beslist vervolgens om het gezin van de jongeman financieel te helpen met het geld van de vliegtickets naar Tanzania. Marie-Claire geeft van haar kant al haar aandacht en genegenheid aan Martin en Jules, de broertjes van Christophe, die aan hun lot waren overgelaten na de arrestatie. Als uitiem gebaar stelt het koppel uiteindelijk voor om de twee jongetjes te adopteren.

Hoewel de twee hoofdpersonages zeker kunnen worden beschreven als *gul, hulpvaardig, vriendelijk* en *goed*, verdedigt de film ook meer algemene waarden. *Gulheid* en *vriendelijkheid* komen tot uiting in handelingen en gebaren in relaties met een beperkte reikwijdte, tussen individuen, terwijl **solidariteit** veeleer betrekking heeft op een grotere gemeenschap.

Er zijn immers verschillende aanwijzingen dat het gedrag van Michel en Marie-Claire niet alleen berust op persoonlijke overwegingen, namelijk medelijden met twee kinderen die alleen zijn achtergebleven, maar dat het ook wordt ingegeven door idealen die betrekking hebben op **de hele samenleving** waarvan zij deel uitmaken. Zo wordt Michel meteen voorgesteld als een vakbondsafgevaardigde, wat inhoudt dat hij zich inzet voor de belangen van alle werknemers. Deze rol brengt weliswaar bepaalde voordelen met zich mee (zoals bescherming tegen ontslag), maar de eerste scène van de film toont ons al dat hij uit solidariteit en door zijn

streven naar rechtvaardigheid zijn eigen naam heeft toegevoegd aan de lijst van personen die zullen worden ontslagen. Voorts benadrukt hij tijdens de confrontatie met Christophe in het politiekantoor dat zij maatschappelijk gezien in dezelfde situatie zitten, al wijst zijn overvaller hem op andere ongelijkheden waarvan hij zich niet bewust was. Solidariteit als waarde komt dan ook zwaar onder druk te staan, wat blijkt uit de vele vragen die Michel en Marie-Claire zich stellen: zijn zij "bourgeois" geworden? Verdienen zij het om zo comfortabel te leven? Wat is er werkelijk van hen geworden? Het gebaar van Michel en Marie-Claire – waarvoor hun kinderen geen begrip kunnen opbrengen, terwijl hun twee vrienden Raoul en Denise uiteindelijk wel bijdraaien — kan alleen maar worden gezien als een manier om de **solidariteit** te herstellen, een geschonden waarde die zwaar op de proef wordt gesteld door de nieuwe realiteit, zoals de enorme moeilijkheden die jonge arbeiders als Christophe ervaren.

*Les Neiges du Kilimandjaro* zet met andere woorden solidariteit en meer bepaald de **solidariteit tussen werknemers** in de kijker. Het is wellicht nuttig meer in detail na te gaan wat deze solidariteit bedreigt of op losse schroeven zet: gaat het alleen maar om het gedrag van één enkele persoon als Christophe? Of wijst de film ook op andere fenomenen, ontwikkelingen en **ingrijpende maatschappelijke tendensen** die ertoe leiden dat Michel en Marie-Claire hun kijk op deze solidariteit in twijfel trekken?

## Reacties van de slachtoffers

Michel wordt na de overval overspoeld door een diep gevoel van onrecht. Net zoals de andere drie slachtoffers wil hij dat gerechtigheid geschiedt en dat de schuldigen boeten voor hun daden. De kijker krijgt vervolgens uiteenlopende reacties te zien naargelang de personages, hun karakter en hun voornaamste zorgen.

Nadat Michel klacht heeft ingediend, probeert hij meer te weten te komen over de levensomstandigheden van zijn overvaller. Zo komt hij te weten dat de dader net zoals hij slachtoffer is geworden van onrecht en wordt hij zich bewust van de uiteraard negatieve gevolgen van zijn klacht. Uit zijn daden blijkt dat hij Christophe wil vergeven, ook al zegt hij dat niet uitdrukkelijk. Hij wil zijn fout dan ook rechtzetten en zijn klacht intrekken, maar omdat de procedure al in gang was gezet, veranderde dat niets meer aan het lot van zijn overvaller. Ook al weigert Christophe alle hulp, toch doet Michel, die handelt in de geest van het solidariteitsbeginsel, al het nodige om ervoor te zorgen dat diens broertjes niets tekortkomen.

Marie-Claire, die wil begrijpen wat er gebeurd is, analyseert de leefomgeving van Christophe om de eventuele motieven voor een dergelijke daad te kunnen achterhalen. Na een ontmoeting met de moeder van de jongeman weet zij dat deze zich niet om de kinderen zal bekommeren en besluit zij er zelf voor te zorgen. In tegenstelling tot Michel, die een dialoog met Christophe op



gang poogt te brengen en hem wil aantonen dat hij fout heeft gehandeld, begint Marie-Claire niet meteen te discussiëren en wil zij eerst de situatie helemaal begrijpen. Daarom gaat zij naar het appartement van de jongeman, waar zij een eerder onschuldig gesprek voert met zijn twee broers en zijn vriendin. Uiteindelijk probeert zij ook met zijn moeder te praten. Marie-Claire stelt met andere woorden veel concretere daden dan Michel, die zich in de eerste plaats door principes lijkt te laten leiden en vrij algemene oplossingen verkiest (zoals al het geld van de reis schenken), ook al speelt hij op het einde net zoals zijn vrouw met de gedachte om de twee jongere broers van Christophe te adopteren.

Denise, de zus van Marie-Claire, reageert daarentegen heel extreem op de overval waarvan de vier personages het slachtoffer zijn geworden. Zij is niet in staat om haar lichamelijke reacties te beheersen. In de dagen en weken na het feit slaagt zij er niet in haar angst te overwinnen en belandt zij in een soort depressie. Deze reactie kan overdreven lijken voor wie nooit met een dergelijke traumatiserende situatie is geconfronteerd, maar de ervaring heeft ons geleerd dat een aanzienlijk percentage slachtoffers van geweldpleging de schok die deze aantasting van hun lichamelijke en geestelijke integriteit met zich meebrengt niet te boven komen en diverse stoornissen ontwikkelen (slapeloosheid en aandachts- en emotionele stoornissen), die samen posttraumatische stress worden genoemd. Denise raakt uiteindelijk uit haar depressie (althans, die indruk wordt aan het einde van de film gewekt), wellicht dankzij Michel en Marie-Claire, die samen de solidariteit willen herstellen die hen allen zo nauw aan het hart lag en zin willen geven aan de wereld waarin zij leven.

Terwijl Marie-Claire en Michel staan voor begrip en vergiffenis en Denise voor kwetsbaarheid, reageert Raoul totaal anders. Hij is namelijk vooral uit op wraak. Hij kan niet leven met wat de mensen van wie hij houdt is aangedaan, in het bijzonder zijn vrouw, die de emotionele schok van de overval maar niet te boven komt. Hij wil dan ook dat Christophe boet voor wat hij heeft gedaan. Opvallend is dat ook hij tal van argumenten naar voren brengt voor zijn keuze, met name in een gesprek met Michel aan de haven, al kiest hij een totaal verschillende richting dan zijn vriend. Ook hier heeft de ervaring ons

geleerd dat wraakgevoelens erg vaak zo niet in de meeste gevallen voorkomen bij mensen die zich identificeren met slachtoffers van overvallen of geweld: deze personen worden overheerst door gevoelens van onbegrip en onrecht, die vrij gemakkelijk kunnen ontaarden in (zeer) radicale wraakgevoelens.

Op basis van het voorgaande beseft de kijker dan ook hoe uitzonderlijk de reactie van Michel en Marie-Claire wel is: de regisseur toont ons parallel de handelingen van beide personages, zodat wij uiteindelijk inzicht krijgen in hun standpunt en hun emoties. Dat verklaart wellicht ook waarom hun eigen kinderen, die dat inzicht niet hebben, geen begrip kunnen opbrengen voor hun keuze om de broertjes te adopteren van de man die hen heeft beroofd.

Wat Denise en Raoul betreft, kunnen we vermoeden dat hun jarenlange vriendschap sterker is dan het onbegrip en vooral dat de keuze van hun vrienden in overeenstemming is met waarden die diep in hun persoonlijkheid geworteld zijn en hen helpen het trauma te verwerken.



### De arbeidswereld: een generatieconflict?

Het is duidelijk dat Robert Guédiguian met deze film bepaalde waarden wil verdedigen, maar daarnaast doet hij ook een reeks vaststellingen over **de arbeidswereld en de huidige toestand en ontwikkeling daarvan**. Dit thema, dat sterk aanwezig is in het scenario, komt ook duidelijk terug in de regie, met name in de decorkeuze. Aandachtige kijkers zullen opmerken dat bij



heel wat opnamen, net zoals op het affiche van de film, de achtergrond bestaat uit kranen, fabrieken, vrachtschepen en andere elementen die verwijzen naar de wereld van de arbeiders, zoals spandoeken van vakbonden. De film gaat dus ook over de wereld van de arbeiders, met een duidelijke voorkeur voor de arbeidersklasse. Het lot van die arbeidersklasse wordt echter getoond vanuit het oogpunt van verschillende generaties, met sterk uiteenlopende reacties en gedragingen: de hele film steeft namelijk op de tegenstelling tussen het stabiele echtpaar Michel en Marie-Claire en hun overvaller Christophe, die moet zorgen voor zijn twee broertjes in een "ontwricht" gezin.

Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen **de twee generaties** die in de film worden getoond en er zijn vrijwel geen personages die zich tussen beide generaties in bevinden. Enerzijds zijn er twee echtparen, namelijk Michel en Marie-Claire en Raoul en Denise, en anderzijds is er de generatie van de kinderen, die tussen 20 en 30 jaar oud zijn. Deze laatste generatie wordt vertegenwoordigd door Gilles en Florence en hun respectieve partner, alsook door de jonge Christophe.

De oudste generatie lijkt vastgeroest te zijn in en gedreven te worden door gemeenschappelijke waarden. Deze personages komen alle vier uit het arbeidersmilieu, waarvoor ze direct of indirect hebben gestreden. We mogen veronderstellen dat zij dankzij hun werk een correct leven hebben kunnen leiden, enkele materiële zaken hebben kunnen kopen en zelfs eigenaar zijn kunnen worden van een mooi huis met een terras in Marseille.

De tweede generatie, die gepersonifieerd wordt door jonge ouders, blijkt ongelijker en meer heterogeen. De leden van deze generatie hebben namelijk sterk uiteenlopende problemen en levenswijzen. Een ervan, Christophe, probeert zo goed mogelijk in zijn eigen behoeften

en in die van zijn broertjes te voorzien. De echtgenoot van Florence is verplicht om voor zijn werk te reizen en zijn gezin alleen te laten en Gilles wordt helemaal in beslag genomen door de bouw van de pergola aan zijn huis. Dat huis is een moderne constructie aan zee in een verkaveling die is afgesloten met een hek dat beveiligd is met een toegangscode. Een enorm contrast met het appartementje van Christophe, dat zich in een gebouw bevindt dat wellicht rond 1960 is gebouwd. Het interieur van zijn woning is beperkt tot het strikt noodzakelijke. De inrichting is eenvoudig en de muren zijn smoezelig. Deze details zijn slechts terloops te zien, maar de jonge generatie wordt in deze film dus voorgesteld als een generatie vol contrasten, op het gebied van huisvesting, inkomen, gezinssituatie en levensstijl.

We stellen voorts nog een ander opmerkelijk verschil tussen beide generaties vast. Terwijl Michel en Marie-Claire de beweegredenen van hun overvaller proberen te begrijpen, neemt hun zoon Gilles een eerder clichématige houding aan: "Ze zijn op zoek naar poen, drugs en zo. Ze zijn tot alles bereid voor een shot." De kinderen van Michel en Marie-Claire begrijpen niet waarom zij de broertjes van hun overvaller willen adopteren. Om hun standpunt aan hun ouders duidelijk te maken, stellen ze vragen als: wat gaan onze kinderen daarvan denken? Hoe gaan we hen uitleggen dat er vreemden bij u slapen? Stoort het u niet dat u ons geschenk gebruikt voor twee kinderen die u niet eens kent? Zou Christophe dat ook voor u gedaan hebben? Deze vragen geven aan dat zij vooral aan zichzelf denken (of aan hun "gezin", in de enge zin van het woord) en misschien zelfs een beetje jaloers zijn en benadrukken hun onbegrip voor een al bij al vrij eenvoudig gebaar dat wordt ingegeven door solidariteit en toewijding.

Deze adoptie, die een afstand creëert tussen Michel en Marie-Claire en hun kinderen, zal uiteindelijk positief worden onthaald door hun vrienden. Het einde van de film is namelijk zeer uitdrukkelijk: **solidariteit is een essentiële waarde van de generatie werknemers** waartoe Michel en Marie-Claire behoren, maar het valt wel te vrezen of te betreuren dat deze waarde niet meer zo sterk leeft bij de volgende generaties.



## Een blik op de samenleving

Door twee generaties volwassenen met elkaar te confronteren, illustreert Robert Guédiguian de bredere ontwikkeling van de samenleving en de overheersende waarden. We zien de overgang van een samenleving met een sterk solidariteitsgevoel naar een veeleer individualistische samenleving. Dat individualisme mogen we evenwel niet interpreteren als egoïsme, aangezien de jonge generatie ook aardige dingen doet voor de mensen van wie zij houdt. Denk maar aan de reis naar de Kilimanjaro die Michel en Marie-Claire hadden gekregen. Deze gebaren zijn evenwel gericht op hun familie en mensen die hen na aan het hart liggen en niet op een bredere samenleving, wat wel het geval is voor de daden van Michel en Marie-Claire.



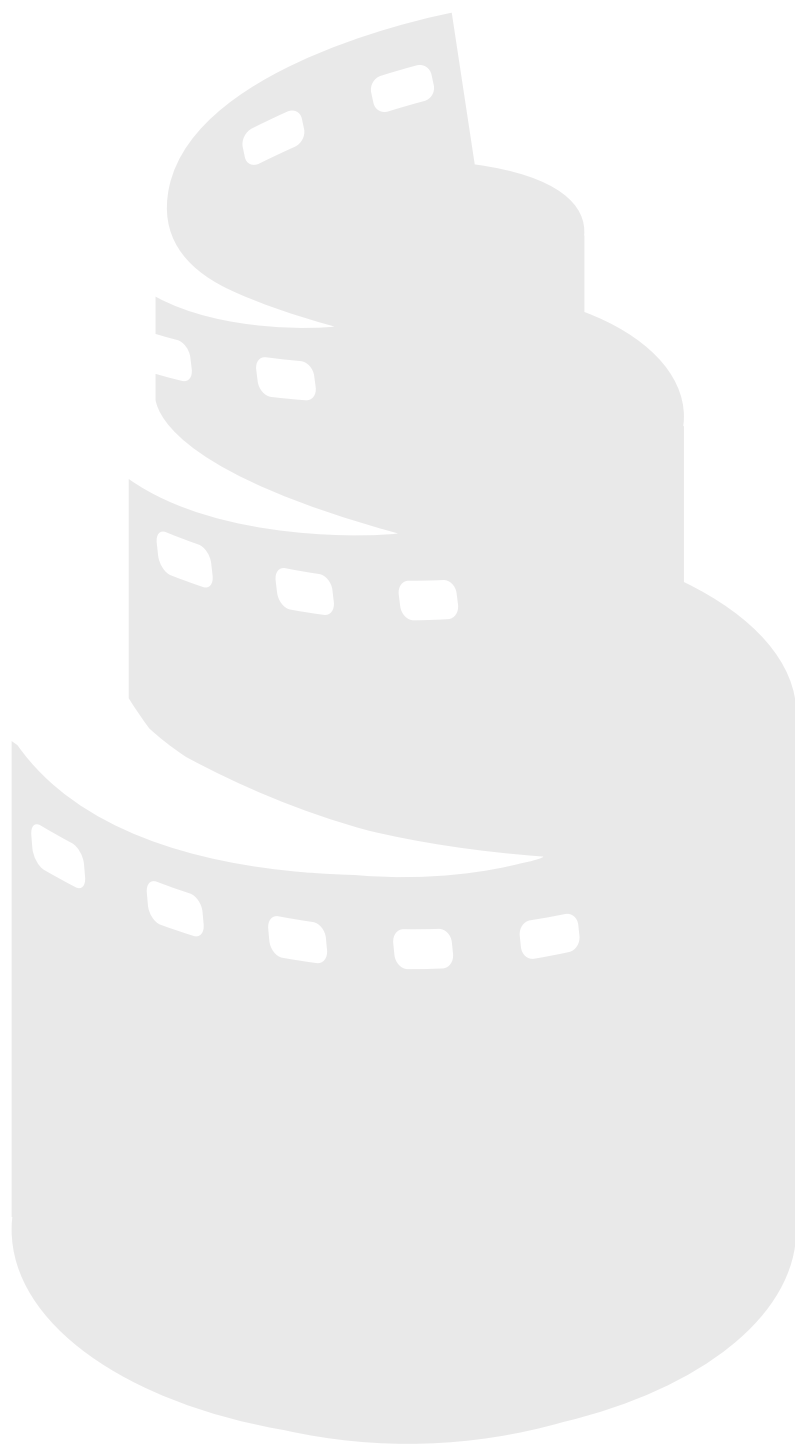
Zoals de regisseur in het persdossier benadrukt, is deze verandering het gevolg van belangrijke ontwikkelingen op arbeidsvlak, met name in de industriële sector. In enkele tientallen jaren tijd is het economische bestel van bedrijven en werknemers in de ontwikkelde landen ingrijpend gewijzigd, waardoor ook de levens- en denkwijze van de mensen is veranderd. De regisseur beschrijft dus met enige nostalgie de teloorgang van een maatschappelijke structuur en een waardestelsel van een sterke en strijdlustige arbeidersklasse, zoals deze heeft bestaan tot het einde van de jaren 1970. Arbeiders hadden toen het gevoel deel uit te maken van

een gemeenschap die eenzelfde lot deelde, die tegen de werkgevers en ongelijkheid vocht en solidariteit op gemeenschapsniveau belangrijker vond dan de persoonlijke belangen van enkele individuen. Zij werden namelijk geacht niet alleen hun persoonlijke belangen te verdedigen, maar via de (hoofdzakelijk socialistische en communistische) vakbonden en politieke partijen ook meer in het algemeen te strijden tegen elke vorm van uitbuiting en overheersing, zoals de marxistische slagzin "Proletariërs aller landen, verenigt u!" het zo goed samenvat.

Robert Guédiguian legt uit dat de arbeidersklasse vandaag de dag heel wat kleiner en daardoor ook minder zichtbaar is in het openbare leven. Zij heeft plaats geruimd voor een nieuwe generatie, die worstelt met een veel hogere werkloosheid dan de oudere generatie ooit heeft gekend en die geconfronteerd wordt met een "arbeidsflexibiliteit" die een destabiliserend effect kan hebben. Aangezien de nieuwe generatie geen gemeenschappelijke uitdagingen meer heeft, zijn deze mensen geneigd zich individualistischer op te stellen naargelang hun persoonlijke belangen en zich meer te richten op de mensen rondom hen (vrienden en familie), zonder enige verwijzing naar een omvattende sociale klasse.

Ook al verdwijnt de arbeidersklasse of legt zij minder gewicht in de schaal, waardoor ook het gevoel verdwijnt dat arbeiders tot een gemeenschap met een gedeeld lot behoren, toch hoopt Robert Guédiguian dat zich in weerwil van het overheersende individualisme nog een dergelijk "klassebewustzijn" onder alle "armen" kan ontwikkelen, zodat er sprake kan zijn van echte volkssolidariteit, waar Michel en Marie-Claire op hun eigen manier blijf van geven.





[www.luxprize.eu](http://www.luxprize.eu)  
[luxprize@europarl.europa.eu](mailto:luxprize@europarl.europa.eu)